

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Pavla Molka a soudců JUDr. Radana Malíka a JUDr. Barbary Pořízkové v právní věci žalobce: **M. R.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 1292/25, Praha 5, proti rozhodnutí žalované ze dne 7. 4. 2020, č. j. X, v řízení o kasačních stížnostech žalované a žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 4. 2022, č. j. 78 Ad 8/2020-210,

t a k t o :

- I. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 4. 2022, č. j. 78 Ad 8/2020-210, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.
- II. Kasační stížnost žalobce **se odmítá**.
- III. Žádný z účastníků **nemá právo** na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti žalobce.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Žalovaná rozhodnutím uvedeným v záhlaví v námitkovém řízení změnila své rozhodnutí ze dne 8. 1. 2020, č. j. R-8. 1. 2020-428/610 327 1504, tím způsobem, že dle § 56 odst. 1 písm. b) a e) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), a s přihlédnutím k článku 46 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. 4. 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, zvýšila žalobci ode dne 6. 11. 2019 invalidní důchod pro invaliditu druhého stupně na invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně. Zároveň počínaje lednem 2020 zvýšila žalobcův invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně na 4 451 Kč měsíčně.

[2] Žalobce podal proti rozhodnutí žalované žalobu ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“), který rozhodnutí žalované zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení. Posudkem o invaliditě ze dne 17. 12. 2019, který si nechala žalovaná vyhotovit v prvostupňovém řízení, bylo za rozhodující příčinu žalobcova dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu označeno postižení uvedené v kapitole XII, položce 4b přílohy k vyhlášce Ministerstva práce a sociálních věcí č. 359/2009 Sb., kterou se stanoví procentní míry poklesu pracovní schopnosti a náležitosti posudku o invaliditě upravující posuzování pracovní schopnosti pro účely invalidity, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška č. 359/2009 Sb.“). Dle krajského soudu nebylo sporné, že je žalobce invalidní ve třetím stupni, nýbrž odkdy se stal invalidním v prvním stupni invalidity.

[3] Krajský soud si vyžádal odborný posudek od posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) v Ústí nad Labem. Posudková komise MPSV v Ústí nad Labem dospěla k závěru, že žalobce k datu vydání napadeného rozhodnutí splňoval kritéria pro invaliditu třetího stupně ve smyslu § 39 zákona o důchodovém pojištění, a jako datum změny invalidity na třetí stupeň určila den 6. 11. 2019. Na základě žádosti krajského soudu posudková komise MPSV v Ústí nad Labem vypracovala doplňující posudek, ve kterém se zabývala dřívějším vývojem žalobcova zdravotního stavu. Jelikož žalobce k doplňujícímu posudku společně s původním posudkem uplatnil výhrady, vyžádal si krajský soud u posudkové komise MPSV v Plzni nový srovnávací posudek. Dle posudkové komise MPSV v Plzni nastala u žalobce invalidita prvního stupně již ode dne 1. 1. 2010 a předcházela jí invalidita částečná ode dne 7. 12. 2009. Posudková komise MPSV v Plzni následně potvrdila změnu invalidity z druhého na třetí stupeň ode dne 6. 11. 2019. Krajský soud považoval za klíčový právě tento posudek, který se řádně zabýval všemi relevantními lékařskými zprávami. Na základě tohoto posudku krajský soud dospěl k závěru, že žalovaná při svém rozhodování vycházela z neúplně zjištěného skutkového stavu. Žalovanou proto zavázal, aby znovu rozhodla o námitkách žalobce, přičemž musí vycházet z toho, že žalobce byl invalidní již přede dnem 16. 4. 2010.

II. Obsah kasačních stížností

[4] Žalovaná (dále též „stěžovatelka“) napadla rozsudek krajského soudu kasační stížností, jejíž důvody podřadila pod § 103 odst. 1 písm. a) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“).

[5] V projednávané věci stěžovatelka rozhodovala o žalobcově žádosti o změnu výše invalidního důchodu z důvodu zhoršení jeho zdravotního stavu. V průběhu řízení před krajským soudem byla ze strany Posudkové komise MPSV v Plzni potvrzena změna stupně invalidity na invaliditu třetího stupně ode dne 6. 11. 2019. Žalobce sice v žalobě namítal, že jeho invalidita vznikla již v roce 1986, nicméně otázka vzniku invalidity nebyla předmětem daného řízení. Stěžovatelka odkazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu (dále též „NSS“) ze dne 17. 7. 2013, č. j. 3 Ads 99/2012-33, dle kterého platí, že pokud je zahájeno řízení o zvýšení dávky na základě žádosti účastníka řízení, je předmět řízení vymezen obsahem této žádosti a stěžovatelka se od něj nemůže odchýlit. První žádost o přiznání invalidního důchodu žalobce podal dne 16. 4. 2010. Na základě této žádosti mu byl rozhodnutím ze dne 11. 1. 2012 přiznán invalidní důchod pro invaliditu prvního stupně. Proti tomuto rozhodnutí podal námitky, které stěžovatelka zamítla rozhodnutím

pokračování

ze dne 29. 2. 2012, proti kterému žalobce podal žalobu k Městskému soudu v Praze (dále jen „městský soud“), který ji zamítl rozsudkem ze dne 25. 9. 2012, č. j. 1 Ad 22/2012-32. Následně se žalobce několikrát bezvysledně domáhal změny výše invalidního důchodu.

[6] V projednávané věci bylo na základě žalobcovy žádosti zahájeno řízení o zvýšení dávky dle § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 582/1991 Sb.“). Právě obsahem žádosti byl vymezen předmět řízení ve smyslu § 37 odst. 2 a § 45 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů. Pouze v tomto rámci se mohla stěžovatelka pohybovat při řízení, které o žádosti vedla. V tomto řízení nebylo možné posuzovat zcela jinou otázku - datum vzniku invalidity prvního stupně, jenž byl mezitím zvýšen na dosud vyplácený invalidní důchod pro invaliditu druhého stupně. Neobstojí tak argument krajského soudu, že invalidita prvního stupně u žalobce nastala již od 1. 1. 2010. O této věci rozhodl již městský soud v předchozím rozsudku č. j. 1 Ad 22/2012-32 a o této otázce mohlo být znovu rozhodováno leda v řízení podle § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. Soudní rozhodnutí nemůže jít za hranice předmětu řízení vymezeného žádostí.

[7] Žalobce ve vyjádření ke kasační stížnosti uvedl, že stěžovatelka a její posudkoví lékaři ho od samého počátku poškozovali nepravdivými posudky. Stěžovatelka v kasační stížnosti uvádí nepravdivý argument, že o přiznání invalidity zpětně již bylo rozhodnuto rozsudkem městského soudu. V žalobě podané v projednávané věci žalobce žádal krajský soud o prozkoumání posuzování invalidity od roku 2010 zpětně. Postup krajského soudu byl proto správný. Žalobce naopak nesouhlasí se závěrem, že u něj invalidita třetího stupně vznikla až ode dne 6. 11. 2019, jelikož je přesvědčen, že vznikla mnohem dříve a nelze ji odvozovat od návštěvy ortopeda dne 7. 12. 2009. Příznaky zdravotního postižení se u něj projevíly již v osmdesátých letech. Žádá proto o spravedlivé určení data vzniku invalidity třetího stupně. Dále nesouhlasí s tvrzením posudkové komise MPSV v Plzni, že invalidita prvního stupně u něj nastala ode dne 1. 1. 2010 a předcházela jí invalidita částečná vzniklá od návštěvy ortopeda dne 7. 12. 2009. Dle judikatury NSS je vznik invalidity objektivně existujícím stavem, který nelze stanovit na základě skutečností, jako je datum lékařského vyšetření. Krajský soud tento právní názor nerespektoval. Žalobce nesouhlasí ani s určením náhrady nákladů řízení. Navrhl proto, aby NSS rozsudek krajského soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení, a proto NSS posoudil jeho vyjádření jako samostatnou kasační stížnost, jak bude rozebráno níže. Žalobce následně podal několik doplnění, ve kterých rozporuje další postupy stěžovatelky v projednávané věci i v dalším řízení.

III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

III.a Kasační stížnost žalované

[8] Nejvyšší správní soud posoudil kasační stížnost žalované v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal, zda napadený rozsudek netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.). Následně se zabýval otázkou, zda kasační stížnost žalované svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy žalované, jinak by ji odmítl jako nepřijatelnou (§ 104a odst. 1 s. ř. s. a čl. II zákona č. 77/2021 Sb.).

[9] Nejvyšší správní soud nepřijatelnost podrobně vyložil v usnesení ze dne 26. 4. 2006, č. j. 1 Azs 13/2006-39, č. 933/2006 Sb. NSS, v němž vyložil neurčitý právní pojem *přesah vlastních zájmů stěžovatele*. O přijatelnou kasační stížnost se dle tohoto usnesení může jednat v typových případech: (1) kasační stížnost se dotýká právních otázek, které dosud nebyly vůbec či plně řešeny judikaturou NSS; (2) kasační stížnost se týká právních otázek, které jsou judikaturou řešeny rozdílně; (3) kasační stížnost bude přijatelná pro potřebu učinit judikatorní odklon; (4) pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do hmotně právního postavení stěžovatele.

[10] V projednávané věci je řešena otázka, zdali je stěžovatelka v řízení o změně výše invalidního důchodu z druhého stupně na stupeň třetí vedeném dle § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. oprávněna rozhodovat i o datu, odkdy u žadatele vznikla invalidita jako taková, a zda se otázkou takto stanoveného data může následně zabývat i krajský soud při přezkumu jejího rozhodnutí. Tato otázka nebyla před NSS doposud řešena, a proto je kasační stížnost přijatelná.

[11] Kasační stížnost je důvodná.

[12] Dle § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. platí, že *řízení o změně poskytování nebo výše již přiznané dávky důchodového pojištění se zahajuje na základě písemné žádosti nebo z moci úřední orgánem, který je příslušný k rozhodnutí o této změně, není-li stanoveno jinak*.

[13] Dle § 41 odst. 3 věty první zákona o důchodovém pojištění platí, že *při změně stupně invalidity se nově stanoví výše invalidního důchodu, a to ode dne, od něhož došlo ke změně stupně invalidity*.

[14] Dle § 56 odst. 1 písm. b) věty první zákona o důchodovém pojištění platí, že *pokud se zjistí, že důchod byl přiznán nebo je vyplácen v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byl neprávem odepřen, anebo byl přiznán od pozdějšího data, než od jakého náleží, důchod se zvýší nebo přizná, a to ode dne, od něhož důchod nebo jeho zvýšení náleží*. Dle písmene e) téhož ustanovení platí, že *pokud se zjistí, že se změnily skutečnosti rozhodné pro výši důchodu nebo pro nárok na jeho výplatu, postupuje se obdobně podle ustanovení písmene b) nebo c)*.

[15] Vzhledem k tomu, že stěžovatelka uplatnila v kasační stížnosti též důvod dle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., zabýval se NSS nejprve tímto důvodem a pro stručnost odkazuje na judikaturu ohledně posouzení, jaké vady naplňují tento kasační důvod (viz např. rozsudky NSS ze dne 4. 12. 2003, č. j. 2 Ads 58/2003-75, č. 133/2004 Sb. NSS, nebo ze dne 18. 10. 2005, č. j. 1 Afs 135/2004-73, č. 787/2006 Sb. NSS). V projednávaném případě je pro posouzení přezkoumatelnosti napadeného rozsudku podstatné zodpovězení otázky, co bylo předmětem správního řízení, tedy o čem mohla rozhodovat stěžovatelka v napadeném rozhodnutí a čím se poté mohl krajský soud věcně zabývat v napadeném rozsudku.

[16] Nejvyšší správní soud na úvod ve zkratce rekapituluje vývoj řízení o žalobcově invaliditě. Ze správního spisu vyplývá, že žalobce byl dne 9. 8. 2010 uznán invalidním

pokračování

v prvním stupni pro zdravotní postižení uvedené v kapitole XIII, oddílu A, položky 1b vyhlášky č. 359/2009 Sb. Den vzniku invalidity byl stanoven ke dni 16. 4. 2010. Dne 18. 1. 2013 byl uznán invalidním ve druhém stupni pro zdravotní postižení uvedené v kapitole XIII, oddílu E, položky 1c výše uvedené vyhlášky. Následně byl u žalobce prvostupňovým rozhodnutím změněn stupeň invalidity z druhého na třetí ke dni 26. 11. 2019 (toto datum stěžovatelka v napadeném rozhodnutí posléze změnila na 6. 11. 2019). Proti prvostupňovému rozhodnutí podal žalobce námitky a proti rozhodnutí o námitkách žalobu, v níž rozporoval pouze stanovení data vzniku invalidity (prvního stupně) ke dni 16. 4. 2010. Krajský soud se ohledně posouzení žalobcovy invalidity obrátil na posudkovou komisi MPSV v Ústí nad Labem, která svým posudkem ze dne 17. 2. 2021 a doplňujícím posudkem ze dne 10. 8. 2021 potvrdila závěry stěžovatelky. Jelikož žalobce uplatnil proti závěrům posudkové komise MPSV v Ústí nad Labem výhrady, obrátil se krajský soud na posudkovou komisi MPSV v Plzni, která shledala, že žalobce byl invalidní v prvním stupni již ode dne 1. 1. 2010 a předtím byl částečně invalidní ode dne 7. 12. 2009.

[17] Dle stěžovatelky byla otázka vzniku invalidity již řešena v rozsudku městského soudu č. j. 1 Ad 22/2012-32, kterým bylo přezkoumáno stěžovatelčino dřívější rozhodnutí ze dne 29. 2. 2012. Městský soud v tomto rozsudku dospěl k závěru, že žalobce byl správně uznán invalidním v prvním stupni. K otázce, zdali bylo datum vzniku invalidity stanoveno správně, se však žádným způsobem nevyjádřil a datum vzniku invalidity je zmíněno pouze v části rekapitulující průběh správního řízení. Nelze proto dospět k závěru, že o nyní sporné otázce již rozhodl městský soud v tomto svém dřívějším rozsudku, jak nyní stěžovatelka tvrdí. Navíc k námitce stěžovatelky, že o otázce vzniku invalidity žalobce již existuje pravomocné rozhodnutí, které potvrdil i městský soud výše uvedeným rozsudkem, lze odkázat na rozsudek NSS ze dne 22. 12. 2020, č. j. 8 Ads 90/2020-44, dle kterého platí, že *„řízení o dávkách důchodového pojištění je specifické v tom, že pravomocná správní rozhodnutí netvoří překážku věci rozhodnuté v tom smyslu, že by nebylo možné se ke skutečností, o nichž již bylo jednou rozhodnuto, později vyjádřit znovu a případně jinak.“* Dále lze připomenout rozsudek NSS ze dne 12. 7. 2006, č. j. 6 Ads 58/2005-44, dle kterého platí, že *„v důchodovém pojištění se v široké míře připouští změna pravomocného rozhodnutí o dávce, a to jak vlivem nových skutečností, které nastaly po právní moci rozhodnutí, tak vlivem skutečností, které existovaly v době rozhodování, a přihlíží se k nim dodatečně. Zákon přitom nerozlišuje, zda oprávněná osoba takovou skutečnost mohla v původním řízení uplatnit, či nikoliv.“*

[18] Co se týče vymezení předmětu správního řízení vedeného před žalovanou, touto otázkou se NSS zabýval např. v rozsudku ze dne 10. 1. 2013, č. j. 4 Ads 108/2012-31, č. 2815/2013 Sb. NSS, ve kterém dospěl k následujícímu závěru: *„Bylo-li správní řízení zahájeno na základě žádosti účastníka řízení, musí správní orgán o takové žádosti rozhodnout. Učinil-li žalobce ve své žádosti předmětem správního řízení změnu výše přiznané dávky (invalidního důchodu), byla Česká správa sociálního zabezpečení v daném řízení oprávněna rozhodovat jen o výši invalidního důchodu, nikoliv však o nároku na tuto dávku, resp. o odnětí dávky.“* Podobný závěr vyjádřil NSS i v rozsudku č. j. 3 Ads 99/2012 - 33, na který odkazuje stěžovatelka v kasační stížnosti: *„V projednávané věci bylo na základě žádosti žalobkyně zahájeno řízení o zvýšení dávky podle § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. Obsahem žádosti byl vymezen předmět řízení ve smyslu § 37 odst. 2 a § 45 odst. 1 správního řádu, jediné v tomto rámci se tedy mohl správní orgán pohybovat při řízení, které podle § 9 správního řádu*

o žádosti vedl, a při rozhodnutí, které ve věci podle § 86 zákona č. 582/1991 Sb. ve spojení s § 67 správního řádu vydal.“ Výše uvedená judikatura se týkala případů, kdy stěžovatelka v řízení o žádosti o změnu výše invalidního důchodu z vlastní iniciativy vykročila z rámce vymezeného žádostí a žadateli invalidní důchod zcela odňala, ačkoliv k takovému postupu je třeba z úřední povinnosti zahájit samostatné řízení.

[19] Nejvyšší správní soud shledal nedůvodnou námitku, že žalobce měl podat novou žádost o přiznání dávky invalidního důchodu, jelikož tuto žádost již nelze uplatnit v případě, pokud bylo vyhověno dřívější žádosti o tuto dávku. V rozsudku ze dne 18. 11. 2011, č. j. 4 Ads 104/2011-136, NSS k této otázce vyslovil následující závěr: *„Řízení o přiznání dávky důchodového pojištění je řízením návrhovým, což znamená, že může být zahájeno toliko na základě kvalifikované žádosti (srov. § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb.). Toto řízení může skončit buď zastavením řízení, zamítnutím žádosti nebo přiznáním dávky. Pokud bylo řízení zastaveno nebo žádost zamítnuta, může si žadatel později podat novou žádost, čímž opětovně iniciuje řízení o přiznání dávky podle § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. Jiná situace nastává, pokud je žadateli určita konkrétní dávka důchodového pojištění přiznána. Takové rozhodnutí totiž brání tomu, aby bylo vedeno další řízení o přiznání této dávky, neboť žádná dávka důchodového pojištění nemůže být žadateli přiznána ani vyplácena vícekrát (...) Na případy, kdy se po vydání rozhodnutí o přiznání dávky důchodového pojištění zjistí, že dávka byla co do nároku, výše nebo výplaty přiznána nesprávně, pamatuje ustanovení § 56 zákona o důchodovém pojištění a ustanovení § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., které upravuje zahájení řízení o změně dávky již přiznané (...) V projednávané věci Nejvyšší správní soud zjistil, že stěžovatelka žalobci rozhodnutím ze dne 27. 9. 2004 přiznala plný invalidní důchod od 15. 7. 2004. Další žádost žalobce o tutéž dávku, která byla sepsána dne 9. 1. 2008, proto již neměla posuzovat jako žádost o přiznání dávky, ale jako žádost o změnu poskytování dávky. Žalobce totiž nepožadoval ani nemohl požadovat přiznání ‚nového‘ plného invalidního důchodu, neboť již byl poživatelem tohoto důchodu. Z obsahu jeho žádosti naopak zřetelně vyplývá, že žádal o změnu poskytování přiznané dávky ve smyslu ustanovení § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. tak, aby mu byl plný invalidní důchod poskytován od 26. 4. 1999“ (zvýraznění provedl nyní NSS). Žalobce proto nebyl povinen podat novou žádost o přiznání dávky invalidního důchodu dle § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb, neboť na tvrzenou změnu doby vzniku invalidity dopadá § 81 odst. 2 téhož zákona.*

[20] Ze správního spisu plyne, že žalobce v žádosti ze dne 11. 11. 2019 doručené žalované dne 23. 12. 2019 žádal o změnu výše invalidního důchodu, a to konkrétně z invalidity druhého stupně na invaliditu třetího stupně. Touto žádostí bylo zahájeno řízení podle § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. o změně výše již přiznané dávky invalidního důchodu. V dané žádosti žalobce neuvedl, že by žádal o stanovení nového data vzniku invalidity jako takové. Z tohoto důvodu se datem vzniku invalidity nezabýval lékařský posudek ze dne 17. 12. 2019, který si stěžovatelka v prvostupňovém řízení nechala vypracovat. Stěžovatelka se tedy v této fázi správního řízení nevyjadřovala ke správnosti data vzniku nároku na invalidní důchod prvního stupně, jelikož tato otázka nebyla do prvostupňového řízení vůbec vnesena.

[21] Nejvyšší správní soud nicméně nepřehlédl, že žalobce datum vzniku invalidity rozporoval v námitkách proti prvostupňovému rozhodnutí ze dne 25. 1. 2020. V těchto námitkách uvedl, že posudkoví lékaři pochybili při stanovení data vzniku invalidity, která

pokračování

„nebyla zásadně od roku 2010 ale mnohem dříve.“ Dále uvedl, že je plně invalidní od roku 1986 a částečně invalidní od roku 1991. Stěžovatelka se s touto námitkou v napadeném rozhodnutí vypořádala tím způsobem, že na straně tři až čtyři zrekapitulovala závěry z lékařského posudku ze dne 19. 3. 2020, který si nechala vypracovat pro námitkové řízení a který popisuje, jak se postupně vyvíjel zdravotní stav žalobce od roku 1986 až do roku 2010. Následně uvedla, že invalidita prvního stupně byla žalobci uznána ode dne 16. 4. 2010 pro zdravotní postižení uvedené v kapitole XIII. oddílu A, položce 1b přílohy vyhlášky č. 359/2009 Sb.

[22] Pro nynější řízení je třeba konstatovat, že pokud byla stěžovatelka toho názoru, že se nemůže v daném řízení zabývat námitkou dřívějšího data vzniku invalidity, měla žalobcovu námitku ohledně této otázky buď vyhodnotit jako novou žádost o zpětné posouzení data vzniku invalidity a vyloučit ji do samostatného řízení, nebo v případě, že by seznala, že žalobcovu námitku nespĺňuje z nějakého důvodu náležitosti takové žádosti, pak jej měla poučit o možnosti tuto žádost podat. Takovýmto postupem by poté žalobce neztratil možnost domáhat se soudní ochrany proti jejímu následnému rozhodnutí o této otázce. Stěžovatelka takto však nepostupovala, jak je zjevné z předcházejícího odstavce.

[23] Žalobce následně v žalobě rozporoval stěžovatelčiny závěry ohledně této námitky. Krajský soud se v reakci na takto formulovanou žalobní námitku měl nejprve zabývat otázkou, zdali se stěžovatelka vůbec mohla v řízení o změně výše dávky invalidního důchodu z druhého na třetí stupeň invalidity zabývat v reakci na žalobcovu námitku proti prvostupňovému rozhodnutí i otázkou posouzení data vzniku invalidity prvního stupně. Stěžovatelka je totiž v řízení podle § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. obecně vázána obsahem žalobcovy žádosti, jak vyplývá z výše uvedených rozsudků NSS č. j. 4 Ads 108/2012-31 a č. j. 3 Ads 99/2012-33. Žalobce však ve své žádosti ještě nežádal o určení odlišného data vzniku invalidity. Výše uvedenou úvahu krajský soud neprovedl a rovnou se s otázkou stanovení data vzniku invalidity meritorně vypořádal a zrušil kvůli ní napadené rozhodnutí. Otázka, zdali v námitkovém řízení mohla stěžovatelka posuzovat i datum vzniku invalidity prvního stupně, které se týkaly veškeré žalobní námitky, je pro danou věc zcela zásadní. Bylo na místě posoudit i otázku, zdali stěžovatelka neměla žalobcovu námitku o přiznání dřívějšího data vzniku invalidity vyloučit do samostatného řízení, ve kterém by se touto otázkou zabývala v prvním stupni, aby měl žalobce poté možnost napadnout její rozhodnutí o této otázce v námitkovém řízení. Nejvyšší správní soud nemůže nyní výše uvedené otázky vypořádat v řízení o kasační stížnosti místo krajského soudu, jelikož by tím účastníkům řízení vzal instanci soudního řízení a připravil by je o možnost rozporovat závěry ohledně těchto zásadních otázek prostřednictvím kasační stížnosti. Z tohoto důvodu musel NSS napadený rozsudek zrušit pro vadu dle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. a věc vrátit krajskému soudu k dalšímu řízení, ve kterém se musí s výše uvedenými otázkami vypořádat.

[24] Klíčová otázka, zda vůbec měla žalovaná otázku vzniku žalobcovy invalidity řešit a zda se jí v návaznosti na to měl zabývat krajský soud (tedy nikoli rovnou jak ji měl posoudit), je řešena poprvé až v řízení před NSS. Tato skutečnost je důsledkem stěžovatelčina procesního postupu v dané věci. V průběhu řízení před krajským soudem nijak netvrdila, že se v daném řízení nelze zabývat otázkou data vzniku invalidity, jak ji žalobce vznesl v žalobě. Tento názor neuvedla ve vyjádření k žalobě ani v rámci ústního jednání dne 5. 4. 2022, na kterém byla seznámena se závěry posudkové komise MPSV

v Plzni ohledně odlišného posouzení data vzniku invalidity žalobce, jak vyplývá ze zvukového záznamu pořízeného z tohoto jednání. V případě žalovaného správního orgánu se sice neuplatní § 104 odst. 4 s. ř. s. ohledně nepřipustnosti námitek, které mohly být uplatněny v řízení před krajským soudem, nicméně NSS nerozumí důvodu, proč si zásadní námitku ohledně překročení předmětu řízení ponechala až do řízení o kasační stížnosti, ačkoliv jí už během řízení před krajským soudem muselo být zřejmé, že je v něm posuzována i otázka vzniku invalidity prvního stupně. Kasační námitky nemají správní orgány užívat jako jakési „eso v rukávu“, které lze vytáhnout v případě procesního neúspěchu u krajského soudu a nečekaně jím obrátit výsledek soudního řízení na poslední chvíli ve svůj prospěch.

[25] Nejvyšší správní soud na tomto místě považuje za vhodné uvést, že mu jsou známy jeho dřívější rozsudky ze dne 31. 3. 2021, č. j. 10 Ads 280/2020-76, ze dne 22. 4. 2021, č. j. 2 Ads 251/2020-31, a ze dne 16. 12. 2022, č. j. 5 Ads 331/2020-43, ve kterých též přezkoumával řízení o změně výše invalidního důchodu dle § 81 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. a ve kterých bylo stěžovatelkou a následně správními soudy posuzováno i datum vzniku invalidity jako takové. Do žádného z těchto řízení však nebyla stěžovatelkou vnesena námitka, zdali je možné posuzovat v řízení o změně výše invalidního důchodu i datum vzniku invalidity jako takové. NSS tuto otázku nebyl v uvedených řízeních povinen zkoumat z úřední povinnosti, a proto se k ní nebyl povinen vyjádřit.

III.b Kasační stížnost žalobce

[26] Žalobce ve vyjádření ke kasační stížnosti ze dne 21. 6. 2022 (č. l. 14 spisu NSS) vyjádřil svůj nesouhlas se závěry krajského soudu ohledně data vzniku invalidity prvního a třetího stupně a navrhl z tohoto důvodu zrušení napadeného rozsudku. Též uvedl, že se k napadenému rozsudku nemohl vyjádřit dřív, jelikož byl na léčebném pobytu v lázních. V doplnění vyjádření doručeném NSS dne 11. 7. 2022 (č. l. 29 spisu NSS) poté požádal o prominutí zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti z důvodu špatného zdravotního stavu. Jeho vyjádření je proto třeba chápat jako samostatnou kasační stížnost.

[27] Kasační stížnost musí být dle § 106 odst. 2 s. ř. s. podána do dvou týdnů po doručení rozhodnutí, přičemž podle poslední věty tohoto ustanovení zmeškání lhůty pro podání kasační stížnosti nelze prominout. Žalobcovo vyjádření, v němž požadoval také zrušení napadeného rozsudku, bylo podáno prostřednictvím datové schránky dne 22. 6. 2022, přičemž napadený rozsudek mu byl doručen do vlastních rukou dne 10. 5. 2022 (doručenka na č. l. 215 spisu krajského soudu). Jeho návrh připojený k vyjádření ke kasační stížnosti tak byl zjevně opožděný a NSS by nemohl ani vyhovět jeho žádosti o prominutí lhůty k podání kasační stížnosti (obdobně srov. rozsudek NSS ze dne 18. 3. 2004, č. j. 1 Ads 4/2004-57). Pro projednávanou věc je však podstatnější, že žalobce byl v řízení před krajským soudem procesně úspěšným účastníkem řízení, jelikož krajský soud vyhověl jeho žalobě a rozhodnutí stěžovatelky zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení. Dle usnesení rozšířeného senátu ze dne 1. 7. 2015, č. j. 5 Afs 91/2012-41, č. 3321/2016 Sb. NSS, je nutné takovou kasační stížnost posoudit dle § 104 odst. 2 s. ř. s. jako nepřipustnou a odmítnout ji. Nejvyšší správní soud proto výrokem II. tohoto rozsudku kasační stížnost žalobce odmítl jako nepřipustnou dle § 46 odst. 1 písm. d) ve

pokračování

spojení s § 104 odst. 2 s. ř. s. Z toho důvodu ani nevyzýval žalobce k odstranění vady chybějícího právního zastoupení (§ 105 odst. 2 s. ř. s.).

IV. Závěr a náklady řízení

[28] Nejvyšší správní soud z výše uvedených důvodů v souladu s § 110 odst. 1 s. ř. s. rozsudek krajského soudu ke kasační stížnosti žalované zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Dle § 110 odst. 4 s. ř. s. je krajský soud vázán právním názorem uvedeným v tomto rozsudku.

[29] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne krajský soud v novém rozhodnutí, jak je stanoveno v § 110 odst. 3 s. ř. s. Nejvyšší správní soud k tomu nad rámec kasačních námitek považuje za vhodné připomenout rozsudek NSS ze dne 25. 8. 2015, č. j. 6 As 135/2015-79, č. 3344/2016 Sb. NSS, dle kterého platí, že soud ve správním soudnictví nemůže přiznat procesně nezastoupenému navrhovateli náhradu nákladů řízení stanovenou paušální částkou podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění pozdějších předpisů, nýbrž musí vycházet z nákladů, jejichž vynaložení navrhovatel soudu prokáže.

[30] Co se týče náhrady nákladů řízení o kasační stížnosti žalobce, NSS o ní rozhodl dle § 60 odst. 3, věty první, s. ř. s. ve spojení s § 120 téhož předpisu tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, jelikož tato kasační stížnost byla odmítnuta.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 3. února 2023

JUDr. Pavel Molek
předseda senátu